Editura Paralela 45

Director de producție editorială: Ionuț Burcioiu

Redactare: Claudia Drăgănoiu
Corectură: Mihaela Cosma, Gabriela Grigorescu
Tehnoredactare: Liviu Stoica
Pregătire de tipar: Marius Badea

Ilustrație și design copertă: Diana Tivu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUMAS, ALEXANDRE
Cei trei muschetari / Alexandre Dumas ; trad. din lb. franceză și note de Octavian Soviany. – Pitești : Paralela 45, 2026
ISBN 978-973-47-4552-4
I. Soviany, Octavian (trad. ; note)
821.133.1

Pentru traducerea în limba română a fost folosită ediția în limba franceză *Les Trois Mousquetaires*, Calmann Lévy, Paris, 1898.

Copyright © Editura Paralela 45, 2026
Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.
www.edituraparalela45.ro

ALEXANDRE DUMAS

CEI TREI MUSCHETARI

Traducere din limba franceză și note de
Octavian Soviany

Editura Paralela 45

CUPRINS

Cel mai bun roman de capă și spadă al tuturor timpurilor 9

PARTEA ÎNTÂI

Prefață 19

I. Cele trei daruri ale domnului d'Artagnan-tatăl 23
II. Anticamera domnului de Tréville 38
III. Audiența 49
IV. Umărul lui Athos, eșarfa lui Porthos și batista lui Aramis 60
V. Muschetarii regelui și gărzile domnului cardinal 68
VI. Majestatea Sa regele Ludovic al XIII-lea 78
VII. Muschetarii în intimitate 97
VIII. O intrigă la Curte 106
IX. D'Artagnan se remarcă 115
X. O „cursă de șoareci" din veacul al XVII-lea 123
XI. Intriga se înnoadă 132
XII. Georges Villiers, duce de Buckingham 148
XIII. Domnul Bonacieux 156
XIV. Omul din Meung 165
XV. Oameni de robă și oameni de arme 175

XVI. În care păstrătorul sigiliilor, Séguier, caută de mai multe ori clopotul, ca să-l tragă ca altădată 183
XVII. Soții Bonacieux 194
XVIII. Iubitul și soțul 206
XIX. Plan de campanie. 213
XX. Călătoria 222
XXI. Contesa de Winter 233
XXII. Baletul Vânătorii cu Mierla 242
XXIII. Întâlnirea 249
XXIV. Pavilionul. 260
XXV. Porthos 270
XXVI. Teza lui Aramis 288
XXVII. Soția lui Athos 304
XXVIII. Întoarcerea 322
XXIX. În căutarea echipamentului 336
XXX. Milady 344

PARTEA A DOUA

I. Englezi și francezi 355
II. O masă la un procuror 362
III. Camerista și stăpâna 372
IV. În care e vorba despre echipamentul lui Aramis și cel al lui Porthos 382
V. Noaptea toate pisicile sunt negre 390
VI. Vis de răzbunare 397
VII. Secretul lui Milady 405
VIII. Cum și-a procurat Athos echipamentul fără să-și dea osteneala 412
IX. O vedenie 422
X. Cardinalul 431

XI. Asediul orașului La Rochelle 439
XII. Vinul de Anjou 451
XIII. Hanul „Porumbarul Roșu“ 459
XIV. Despre folosul burlanelor de la sobă 467
XV. O scenă conjugală 475
XVI. Bastionul Saint-Gervais 481
XVII. Muschetarii țin sfat 488
XVIII. O afacere de familie 504
XIX. Fatalitate 518
XX. Între frate și soră 526
XXI. Ofițer! 533
XXII. Prima zi de captivitate 544
XXIII. A doua zi de captivitate 551
XXIV. A treia zi de captivitate 559
XXV. A patra zi de captivitate 568
XXVI. A cincea zi de captivitate 577
XXVII. O scenă de tragedie clasică 591
XXVIII. Evadarea 598
XXIX. Ce se întâmpla la Portsmouth pe 23 august 1628 607
XXX. În Franța 617
XXXI. Mănăstirea carmelitelor din Béthune 623
XXXII. Două feluri de demoni 636
XXXIII. O picătură de apă 642
XXXIV. Omul cu mantie roșie 655
XXXV. Judecata 661
XXXVI. Execuția 669

Deznodământul 674
Epilog 683

CEL MAI BUN ROMAN DE CAPĂ ȘI SPADĂ AL TUTUROR TIMPURILOR

Asemenea lui d'Artagnan, Alexandre Dumas (1802-1870) pleca să-și încerce norocul la Paris la douăzeci și unu de ani; el nu viza gloria militară, precum protagonistul viitorului său roman, ci pe cea literară, nu avea asupra lui nicio scrisoare de recomandare, ci doar cincizeci și trei de franci, cu care urma să se întrețină la începutul șederii sale în capitală. Era fiul unui vestit general de origine creolă, avusese parte de o copilărie plină de zburdălnicii, în timpul căreia căpătase gustul precoce al vânătorii, dar primise o instrucție destul de sumară la școala din orășelul său natal, Villers-Cotterêts. Citise totuși legendele mitologice grecești, *Biblia*, *O mie și una de nopți* sau *Robinson Crusoe*, iar la ieșirea din adolescență se împrietenise cu un tânăr de vârsta lui, Adolphe de Leuven, care i-a deschis interesul pentru literatura contemporană și i-a trezit apetitul pentru scris, astfel că primele încercări literare ale lui Dumas (drame și vodeviluri) datează de atunci și au fost realizate în colaborare cu Leuven.

La Paris începe să frecventeze mediile literare și teatrale, leagă numeroase relații și, nu peste mult, începe o prodigioasă carieră de dramaturg, care face din el principalul rival al lui Hugo, cel puțin în ceea ce privește succesul, poate nu și nivelul performanței artistice. Prima sa piesă (scrisă în colaborare cu Adolphe de Leuven) a fost vodevilul *Dragostea și vânătoarea*, reprezentat pe scena teatrului Ambigu-Comique în 1825. Celebru îl va face însă drama istorică *Henric al III-lea și curtea sa*; jucată la Comedia Franceză în 1829, cunoaște un succes uriaș, iar în ea se fac prezente mai toate clișeele romantismului, înaintea

faimoasei reprezentații cu piesa lui Victor Hugo *Hernani* (1830), care a marcat triumful dramei romantice în raport cu tradiția teatrului clasic. I-au urmat *Christine* (1830), *Antony* (1831), *Turnul Nesle* (1832) și *Kean* (1836).

Fără să abandoneze dramaturgia, Dumas se va arăta tot mai atras de roman, mai ales după ce, în anii 1830, romanul foileton câștigă tot mai mult teren pe piața literară pariziană. Era vorba de un roman publicat mai întâi pe episoade în coloanele unor ziare și abia după aceea în volum. Această formă de publicare a fost „inventată" de publicistul Émile de Girardin, care a fondat, în 1836, ziarul *La Presse*. Aici vor apărea primele romane sub această formă. Începutul îl face chiar Dumas cu *Domniile lui Filip al VI-lea al Franței și Eduard al III-lea al Angliei*.

Ulterior, ideea romanului foileton va fi preluată și de alte ziare: *Le Siècle*, *Le Journal des Débats* și *Le Constitutionnel*, iar toate marile romane ale lui Dumas vor apărea inițial în paginile acestora.

Între 1838 și 1844, scriitorul publică în foileton o serie impresionantă de romane, dintre care cele mai cunoscute sunt *Căpitanul Paul* (1838), *Othon Arcașul* (1840), *Cavalerul d'Harmental* (1841-1842), *Georges* (1843), *Ascanio* (1843) și *Frații corsicani* (1844), pentru a da apoi marea lovitură cu *Cei trei muschetari* (1844) și *Contele de Monte-Cristo* (1844-1846).

Cei trei muschetari este probabil cel mai cunoscut, cel mai citit, dar și cel mai valoros roman de capă și spadă al tuturor timpurilor, pe care niciunul dintre contemporanii sau continuatorii lui Dumas (Eugène Sue, Paul Féval, Ponson du Terrail sau Michel Zévaco) n-a reușit să-l egaleze. N-a reușit s-o facă nici măcar un scriitor de valoarea lui Théophile Gautier, cu *Căpitanul Fracasse.* Nici autorii din alte literaturi.

Cartea vine pe linia interesului lui Dumas (ca de altfel al tuturor romanticilor) pentru istorie. Formula romanului istoric (pe care scriitorul a cultivat-o de-a lungul întregii sale cariere literare) fusese lansată în Anglia de Walter Scott, se răspândise însă repede și pe continent, iar unul dintre autorii care au cutezat să se ia la întrecere cu reputatul romancier scoțian a fost chiar Alexandre Dumas. Acesta a realizat în cărțile sale o adevărată cronică a istoriei Franței, începând cu perioada ultimilor regi din dinastia Valois (*Ascanio*, *Pajul ducelui de Savoia*, *Cele două Diane*, *Regina Margot*, *Doamna de Monsoreau*, *Cei patruzeci și cinci*), trecând prin epoca lui Ludovic al XIII-lea (*Cei trei muschetari*) și al XIV-lea (*După douăzeci de ani*, *Vicontele de Bragelonne*), cea a Regenței (*Cavalerul d'Harmental*, *O fiică a regentului*) și sfârșind cu domnia lui Ludovic

al XV-lea (*Joseph Balsamo*) și al XVI-lea (*Colierul reginei*, *Ingénue*) și cu anii Revoluției Franceze (*Ange Pitou*, *Contesa de Charny*, *Cavalerul reginei*, *Doctorul misterios*, *Fiica marchizului*).

Cei trei muschetari (apărut între 14 martie și 14 iulie 1844 în ziarul *Le Siècle* și scris, ca și alte romane ale lui Dumas, în colaborare cu Auguste Maquet – un personaj interesant, care ar merita cândva o abordare specială) își plasează acțiunea în perioada conflictelor religioase dintre catolici și protestanți din Franța secolului al XVII-lea; acțiunea se desfășoară chiar în anii Războiului de Treizeci de Ani. Cartea îmbină adevărul istoric cu ficțiunea, iar principala sa sursă de informare o constituie *Memoriile domnului d'Artagnan*, publicate în anul 1700 de Gatien de Courtilz de Sandras, la douăzeci și șapte de ani de la moartea lui d'Artagnan. Dumas a consultat și alte scrieri memorialistice sau jurnale din secolul al XVII-lea, în primul rând memoriile lui La Rochefoucauld, în care apare povestea eghileților dăruiți de regina Ana de Austria ducelui de Buckingham. În schimb, memoriile contelui de La Fère, pe care Dumas afirmă în prefața cărții că le-ar fi descoperit în Biblioteca Națională a Franței, n-au existat niciodată decât în imaginația scriitorului, care le adresa poate în felul acesta o provocare cititorilor săi.

Multe dintre faptele înfățișate de scriitor sunt atestate din punct de vedere istoric, fie că e vorba despre influența exercitată de primul-ministru Richelieu asupra veșnic nehotărâtului Ludovic al XIII-lea, de antipatia reciprocă dintre ministru și regină, de ostilitatea unei părți a nobilimii la adresa cardinalului, de afacerea eghileților, de asediul cetății La Rochelle sau de asasinarea ducelui de Buckingham. Aceste fapte reale se împletesc cu cele create de imaginația scriitorului (ca de pildă atracția lui d'Artagnan pentru doamna Bonacieux, pasiunea lui Athos pentru Milady, care se va transforma în ură și dorință de răzbunare, acțiunile malefice ale aceleiași Milady, care o otrăvește pe doamna Bonacieux sau, în calitate de spioană a lui Richelieu, îl convinge pe Felton să-l asasineze pe ducele de Buckingham, iar în final „procesul" și execuția ei).

Cu ajutorul acestui material, al acestui amestec de documentarism și ficțiune, Dumas reușește să construiască o acțiune palpitantă și plină de neprevăzut, pe care știe să o conducă de la început până la sfârșit cu o mână sigură de maestru.

Personajele sunt și ele unele reale, altele ficționale. Sunt evocate personalități bine-cunoscute din cărțile de istorie (Ludovic al XIII-lea, cardinalul Richelieu,

Ana de Austria, ducele de Buckingham, domnul de Tréville), dar și inși mai puțin cunoscuți, atestați de documentele timpului.

E vorba în primul rând de d'Artagnan. Acesta a existat în realitate, numele său complet era Charles de Batz de Castelmore d'Artagnan (în mod poate surprinzător, în romanul lui Dumas nu se menționează prenumele lui), aparținea micii nobilimi gascone și se născuse undeva între 1611 și 1615, în castelul Castelmore de lângă comuna Lupiac, unde astăzi există un Muzeu d'Artagnan. Charles de Batz era al patrulea dintre cei șapte copii ai lui Bertrand de Batz, iar când, pe la 1630, a plecat la Paris, pentru a încerca să fie admis în corpul de elită al muschetarilor, și-a luat numele de d'Artagnan, ce îi aparținea unei seniorii a familiei Montesquiou, cu care se înrudea după mamă.

Ajuns la Paris, este încorporat în regimentul Gărzilor Franceze, participă la câteva acțiuni militare, dar nu și (ca în roman) la asediul orașului La Rochelle, desfășurat între 1627 și 1628. Este admis în corpul muschetarilor – în care slujea deja fratele său, Paul – în 1644, la recomandarea cardinalului Mazarin, ajuns prim-ministru după moartea lui Richelieu.

După ce regimentul muschetarilor a fost desființat de Mazarin în 1646, ca urmare a tulburărilor politice din Franța epocii, îndeplinește din ordinul ministrului diferite misiuni, numărându-se printre oamenii de încredere ai acestuia; apoi, în 1657, noul rege Ludovic al XIV-lea reînființează corpul muschetarilor, iar d'Artagnan primește gradul de sublocotenent. Acum el are o reședință pariziană (azi dispărută) la intersecția dintre Rue du Bac și viitorul chei Voltaire, iar în 1659 se căsătorește cu Anne Charlotte de Chanlecy, o văduvă bogată cu care va avea doi fii, născuți în 1660, respectiv 1661. Dar, sătulă de infidelitățile soțului ei, Charlotte cere, doar peste câțiva ani (1665), separarea trupească și de bunuri.

În 1661 îl arestează, din ordinul lui Ludovic al XIV-lea, pe ministrul de finanțe Nicolas Fouquet, acuzat de deturnare de fonduri, și este însărcinat timp de mai mulți ani cu paza acestuia. În 1667 devine căpitan de muschetari, cu o soldă de două sute de livre pe lună, și participă la mai multe operații militare; este o vreme guvernatorul orașului Lille, apoi izbucnirea războiului cu Olanda și aliații acesteia (1672) îl determină să revină pe câmpul de luptă.

A fost ucis de un glonț de muschetă în timpul unui asalt la asediul orașului Maastricht, pe 25 iunie 1673.

Așa cum se poate vedea, datele adevăratului d'Artagnan diferă destul de mult de cele ale eroului lui Dumas. Scriitorul s-a folosit de aceste elemente

biografice, pe care le-a combinat cu o libertate deplină, cu altele, imaginare, pentru a crea unul dintre cele mai memorabile personaje de acest fel din toată literatura universală.

Cei trei muschetari sunt și ei personaje reale.

Athos (numit de Dumas în paginile romanului contele de La Fère) se numea în realitate Armand de Sillègue d'Athos d'Autevielle (Athos era numele unui domeniu al familiei). Născut în 1615, era fiul lui Adrien de Sillègue, senior d'Athos d'Autevielle. Neputând moșteni, în calitate de frate mai mic, titlurile de noblețe ale tatălui său, s-a angajat în corpul de muschetari al contelui de Tréville, care îi era văr de-al doilea. A slujit sub comanda lui în aceeași perioadă ca Porthos și Aramis. A murit tânăr, probabil într-un duel, în 1643. E greu de crezut că a avut legături foarte strânse cu d'Artagnan, care a intrat la muschetari abia în 1644.

Adevăratul nume al lui Porthos era Isaac de Portau. Născut în 1617, a slujit mai întâi în Gărzile Franceze, începând din 1640, unde, în același an, a fost încorporat și d'Artagnan, împreună cu care a participat la câteva campanii. A trecut la muschetari în 1643, cu un an înaintea lui d'Artagnan și în anul morții lui Athos. După unul dintre biografii lui Dumas, Jean de Lamaze, ar fi murit la Pau în 1670, deși alte surse istorice îi plasează decesul mult mai târziu, în 1712.

În sfârșit, Aramis se numea în realitate Henri d'Aramitz, provenea dintr-o familie de nobili bearnezi, se înrudea de asemenea cu domnul de Tréville, a slujit în corpul muschetarilor împreună cu Athos și Porthos, prilej de a-l cunoaște pe d'Artagnan. După moartea tatălui său (1648) a revenit în Bearn. Pe 16 februarie 1650 s-a căsătorit cu Jeanne de Béarn-Bonasse, cu care va avea doi fii și două fiice. Diferitele surse propun drept ani ai morții 1655, 1657 sau 1674.

Un alt personaj istoric, mai puțin cunoscut nespecialiștilor, este John Felton (născut în 1594 și executat prin spânzurare în 1628), un ofițer care, în contextul războiului franco-englez din 1627-1629, l-a asasinat pe ducele de Buckingham; acesta din urmă, în fruntea unei flote, tocmai se pregătea să sară în ajutorul orașului La Rochelle, un oraș protestant asediat de armata lui Ludovic al XIII-lea. Acest concurs de împrejurări îl va fi determinat pe Dumas să pună moartea ducelui pe seama planurilor machiavelice ale lui Richelieu, a căror executantă desăvârșită s-a dovedit a fi Milady de Winter.

Destinele acestor personaje, atestate istoric, se împletesc în paginile romanului cu ale unora plămădite de imaginația scriitorului: Milady și camerista

ei, Ketty, contele de Rochefort (omul de încredere al lui Richelieu), lordul de Winter, soții Bonacieux, valeții celor patru protagoniști sau călăul din Lille aparțin acestei categorii. Cu ajutorul unei asemenea umanități ai cărei reprezentanți aparțin aproape tuturor straturilor sociale, de la rege și regină, miniștri, nobili, doamne de la curte, conducători militari până la burghezi de felul lui Bonacieux, oameni din popor (precum valeții celor patru protagoniști) și chiar „marginali", ostracizați de prejudecățile sociale, precum executorul orașului Lille, Dumas realizează tabloul plin de viață și de culoare al societății franceze din prima jumătate a secolului al XVII-lea.

În elaborarea romanului, Dumas pornește, așa cum am văzut, de la modelul lui Walter Scott; ca și în cărțile autorului scoțian, marile personalități istorice (poate cu excepția lui Richelieu) rămân personaje de planul al doilea, iar rolul de protagoniști le este distribuit unor personaje „de rând", cu calitățile și defectele lor. Spre deosebire de Scott, Dumas renunță însă la descrierile minuțioase, menite să redea culoarea de epocă, dar care fac ca acțiunea să înainteze mai anevoios. Era o formulă care se potrivea, temperamental vorbind, cu flegmaticul public din Anglia, dar nu și cu mult mai impetuosul cititor francez. Conștient de acest lucru, autorul *Muschetarilo*r reduce pasajele descriptive la strictul necesar, impunând narațiunii un ritm mult mai alert. Acțiunea, la rândul ei, e palpitantă, plină de suspans, de neprevăzut, de răsturnări de situație și de lovituri de teatru, care îl recomandă pe Dumas drept un maestru al acestui gen de literatură.

Un alt element care face din *Cei trei muschetari* o capodoperă este maniera în care autorul știe să dozeze elementele romantice (predominante în elaborarea acțiunii) și cele realiste (care predomină în construcția personajelor). Lipsesc în mare măsură personajele excepționale ale romanticilor, iar cele „bune" sunt mai puțin bune decât par la prima vedere, în timp ce personajele negative au și ele justificările lor.

Cardinalul Richelieu este în paginile lui Dumas un politician cinic, care lasă deoparte orice scrupul moral, mergând până la asasinarea adversarilor politici, dar nu e mai puțin adevărat că, acționând astfel, el nu urmărește niciun interes personal, ci doar binele Franței. De altfel, Dumas era conștient că Richelieu a fost un mare om de stat și îl va „reabilita" într-unul dintre ultimele sale romane, intitulat *Sfinxul roșu*.

Milady pare personajul cel mai odios al romanului și se raportează la clișeul „demonului" romantic, dar trebuie să admitem că planurile ei de răzbunare

îndreptate împotriva lui Athos – care încercase s-o omoare, după ce, vrăjit fiind de frumusețea ei, o luase de soție, pentru a descoperi la scurt timp că fusese însemnată cu fierul roșu de călăul din Lille, căruia îi sedusese fratele preot și îl îndemnase pe acesta să fure și să vândă vasele sfinte ale bisericii – și a lui d'Artagnan (care o posedase printr-o înșelăciune) nu erau lipsite de îndreptățire.

Dacă unele personaje ale romanului pot fi asimilate până la un punct panopliei de personaje demonice din pleiada romantismului, lipsesc în schimb personajele angelice.

Cei patru protagoniști ai romanului sunt prezentați mai degrabă cu mijloacele scriitorului realist, ceea ce-i face să aibă culoare și să capete aerul oamenilor în carne și oase. Dumas nu-i idealizează: dacă ei se remarcă prin bravură, cultul prieteniei, spirit justițiar, au, în același timp, suficiente defecte. D'Artagnan este materialist, îngâmfat, viclean, lipsit de scrupule în relațiile cu femeile (modul în care o posedă pe Milady este la limita violului), încrezător în calitățile lui de mare mascul, dar și de o naivitate dezarmantă în anumite situații. Athos are un simț al onoarei cam excesiv, este răzbunător, bețiv, cinic, ceremonios până la hotarele patologicului. Porthos (cel mai bun dintre ei) nu este însă prea ager la minte. Inteligent cu adevărat este Aramis, capabil să dea oricui lecții de diplomație, subtilitate și ipocrizie; șiretenia lui rafinată contrastează cu viclenia rudimentară a lui d'Artagnan.

Soții Bonacieux, cei patru valeți, camerista Ketty sunt adevărate personaje de roman realist.

Spre deosebire de celălalt roman celebru al său, *Contele de Monte-Cristo,* din care nu lipsesc personajele schematice, situațiile neverosimile sau melodrama (calitățile acestei cărți trebuie căutate în altă parte), *Cei trei muschetari* atinge un înalt nivel de performanță artistică. Este capodopera lui Dumas și, cel puțin în opinia mea, cel mai bun roman de capă și spadă al tuturor timpurilor.

Să mai menționăm (pentru cititorii mai puțin familiarizați cu opera scriitorului) că povestea muschetarilor se continuă în romanele *După douăzeci de ani* și *Vicontele de Bragelonne*.

Octavian Soviany

PARTEA ÎNTÂI

PREFAȚĂ

În care se arată că, în ciuda numelor terminate în *OS* și *IS*[1], eroii poveștii pe care vom avea onoarea să o prezentăm cititorilor nu au nimic de-a face cu mitologia

În urmă cu aproape un an[2], în timp ce făceam cercetări la Biblioteca Regală în vederea întocmirii unei istorii a lui Ludovic al XIV-lea, am dat din întâmplare peste *Memoriile domnului d'Artagnan*, tipărite – precum cea mai mare parte a scrierilor din acea epocă, când autorii țineau să spună adevărul fără a ajunge la Bastilia – la Amsterdam, la editura Pierre Rouge. Titlul m-a sedus; am luat cartea la mine, cu permisiunea domnului custode, bineînțeles, și am devorat-o.

Nu am de gând să fac aici analiza acestei scrieri ciudate și mă voi mărgini să-i trimit la ea pe aceia dintre cititorii mei care apreciază descrierile de epocă. Vor găsi acolo portrete creionate cu o mână de maestru și, cu toate că, de cele mai multe ori, aceste schițe sunt trasate pe porțile cazărmilor sau pe pereții tavernelor, ei vor recunoaște, la fel de bine ca în istoria domnului Anquetil[3], chipul lui Ludovic al XIII-lea, al Anei de Austria, al lui Richelieu, al lui Mazarin și al celor mai mulți dintre oamenii de la Curte ai epocii.

---

[1] Aluzie la numele neobișnuite ale personajelor lui Dumas (Athos, Porthos, Aramis) și la faptul că, în general, terminațiile *-os* și *-is* trimit la numele zeităților din mitologia greacă: Hefaistos, Artemis etc. (*N. red.*)

[2] Romanul a apărut în 1844, mai întâi sub formă de foileton, în cotidianul parizian *Le Siècle* (din martie până în iulie), apoi, în același an, în volum, la editura Baudry. (*N. red.*)

[3] Louis-Pierre Anquetil (1723-1806) – istoric francez, autor a numeroase lucrări, printre care unele despre domnia lui Ludovic al XIII-lea (deci acoperind epoca în care are loc acțiunea romanului lui Dumas). (*N. red.*)

Dar, așa cum se știe, ceea ce șochează spiritul capricios al poetului nu este întotdeauna și ceea ce-i impresionează pe cei mai mulți cititori. Prin urmare, deși admiram, așa cum, fără îndoială, va admira toată lumea, detaliile pe care tocmai le-am amintit, lucrul care ne-a atras cel mai tare atenția a fost unul căruia nimeni înaintea noastră nu-i va fi dat nici cea mai mică importanță.

D'Artagnan povestește că, atunci când l-a vizitat pentru prima dată pe domnul de Tréville, căpitanul muschetarilor[1] regelui, a întâlnit în anticamera acestuia trei tineri care serveau în ilustrul corp militar în care aspira să fie primit, și care se numeau Athos, Porthos și Aramis.

Mărturisim că am fost izbiți de aceste nume străine și ne-am gândit numaidecât că ele nu sunt decât niște pseudonime, în spatele cărora d'Artagnan ascunsese poate niște nume ilustre, dacă nu cumva purtătorii acestor nume de împrumut și le aleseseră ei înșiși în ziua când, dintr-un capriciu, dintr-un motiv oarecare de nemulțumire sau din cauza lipsurilor, îmbrăcaseră tunica simplă de muschetar.

De atunci, n-am mai avut odihnă, încercând să găsim, în scrierile din aceeași epocă, o referință oarecare la aceste nume cu totul neobișnuite, care ne stârniseră atât de tare curiozitatea.

Numai lista cărților pe care le-am citit în acest scop ar fi de ajuns pentru a umple toate coloanele unui foileton, ceea ce ar fi poate interesant, dar prea puțin amuzant pentru cititorii noștri. Ne vom mulțumi, așadar, să le spunem cum, chiar în momentul în care, descurajați de atâtea investigații infructuoase, ne pregăteam să ne abandonăm cercetările, am găsit în sfârșit, îndrumați de sfaturile ilustrului și savantului nostru prieten Paulin Paris[2], un manuscris in-folio, cotat cu numărul 4772 sau 4773, nu mai reținem exact, care se intitula: *Memoriile domnului conte de La Fère cu privire la unele evenimente care au avut loc în Franța spre sfârșitul domniei lui Ludovic al XIII-lea și la începutul domniei lui Ludovic al XIV-lea*.

E ușor de ghicit cât ne-am bucurat când, frunzărind acel manuscris, care era ultima noastră speranță, am găsit la pagina douăzeci numele lui Athos, la pagina douăzeci și șapte pe cel al lui Porthos, iar la pagina treizeci și unu pe acela al lui Aramis.

---

[1] Muschetarii au fost, la origine, soldați infanteriști purtători de muschetă (o armă de foc rudimentară, cu fitil) – de unde și numele. (*N. red.*)

[2] Paulin Paris (1800-1881) – om de litere francez, specialist în literatură medievală, bibliotecar la Biblioteca Regală, în departamentul de manuscrise. (*N. red.*)

Descoperirea unui manuscris în totalitate necunoscut, într-o epocă în care știința istoriei a atins un nivel atât de înalt, ni s-a părut aproape un miracol. De aceea, ne-am grăbit să solicităm permisiunea de a-l publica, cu intenția de a ne prezenta într-o zi, cu bagajele altora, la Academia Inscripțiilor și a Literelor[1], dacă tot nu vom reuși, ceea ce e foarte probabil, să intrăm în Academia Franceză cu propriul nostru bagaj. Permisiunea respectivă, se cuvine s-o spunem, ne-a fost acordată cu amabilitate; ceea ce menționăm pentru a-i dezminți public pe răuvoitorii care susțin că avem un guvern căruia nu-i prea sunt pe plac oamenii de litere.

Ceea ce le oferim acum cititorilor este prima parte a acestui prețios manuscris, căreia i-am dat un titlu potrivit, luându-ne angajamentul ca, dacă, așa cum nu ne îndoim, această primă parte se va bucura de un meritat succes, să o publicăm neîntârziat și pe cea de-a doua.

Între timp, întrucât nașul este un al doilea tată, îl invităm pe cititor să ne aibă în vedere pe noi, și nu pe contele de La Fère, pentru plăcerea sau plictiseala de care va avea parte.

Iar acestea odată spuse, să ne începem povestea.

Alexandre Dumas

[1] Cunoscută și sub denumirea de Mica Academie, Académie des Inscriptions et Belles-Lettres este o societate savantă franceză dedicată istoriei, fondată în februarie 1663.

CAPITOLUL I

Cele trei daruri ale domnului d'Artagnan-tatăl

În prima zi de luni a lui aprilie 1625, orașul Meung, unde s-a născut autorul *Romanului Trandafirului*[1], era cuprins de o asemenea agitație, încât s-ar fi crezut că hughenoții[2] dăduseră năvală pentru a face din el o nouă La Rochelle[3]. Mai mulți orășeni, văzând că femeile aleargă spre Strada cea Mare, auzind copiii țipând din pragul porților, s-au grăbit să-și pună cuirasele și, căutând să-și dea o înfățișare mai cutezătoare cu ajutorul unei muschete sau al unei halebarde, s-au îndreptat spre hanul „La Morarul inimos", în fața căruia se îngrămădea, tot îngroșându-și rândurile de la o clipă la alta, o mulțime compactă, zgomotoasă și plină de curiozitate.

În vremurile acelea aveau adesea loc asemenea momente de panică și puține zile treceau fără ca un oraș sau altul să înregistreze în cronicile sale vreun eveniment de felul acesta. Erau marii seniori, care se războiau între ei; era regele, care se războia cu cardinalul; erau spaniolii, care se războiau cu regele. Apoi, pe lângă aceste războaie purtate mocnit sau în văzul lumii, secrete sau fățișe, mai erau hoții, cerșetorii, hughenoții, lupii și lacheii care se războiau cu toată lumea. Burghezii se înarmau totdeauna împotriva hoților, a lupilor, a lacheilor, adesea împotriva seniorilor și a hughenoților, uneori împotriva regelui, dar niciodată împotriva cardinalului și a spaniolilor. Drept urmare a acestui obicei

---

[1] Jean de Meung (cca 1250-1304) – poet francez, a continuat *Romanul Trandafirului*, o capodoperă a literaturii medievale, început de Guillaume de Lorris.

[2] Nume dat în Franța persoanelor de religie protestantă.

[3] În epoca în care se desfășoară acțiunea romanului, era un oraș liber, locuit de protestanți; avea să fie cucerit de armata regală franceză în 1628, pierzându-și astfel toate privilegiile.

înrădăcinat, în lunea cu pricina a acelui aprilie 1625, orășenii, auzind zgomot și nevăzând nici flamura galbenă cu roșu[1], nici livreaua ducelui de Richelieu, porniră în grabă spre hanul „La Morarul inimos".

Ajunși acolo, fiecare putu să vadă și să priceapă care era cauza acelei rumori.

Un tânăr… Să-i facem portretul dintr-o singură trăsătură de condei: închipuiți-vi-l pe Don Quijote la optsprezece ani, un Don Quijote fără armură, fără platoșă și fără pulpare, un Don Quijote îmbrăcat cu o tunică de lână a cărei culoare albastră se transformase cu vremea într-o nuanță greu de precizat de drojdie de vin și de azur ceresc. Față prelungă și oacheșă; pomeți ieșiți în afară – semn de istețime; mușchi ai maxilarului extrem de dezvoltați, indice infailibil după care poți recunoaște gasconul[2] chiar și atunci când nu poartă beretă, dar tânărul nostru avea pe cap o beretă împodobită cu un fel de pană; privire deschisă și inteligentă; nas coroiat, dar desenat cu finețe; prea înalt pentru un adolescent, însă prea scund pentru un bărbat; un ochi neîncercat l-ar fi putut lua drept vreun fiu de fermier plecat în călătorie, dacă nu ar fi fost spada lui lungă care, atârnată de o cingătoare de piele, se izbea de gambele proprietarului ei, când acesta era în picioare, și de perii zburliți ai animalului său de călărit, atunci când era călare.

Căci tânărul nostru avea și un animal de călărit, chiar unul atât de bătător la ochi, încât nu avea cum să nu atragă toate privirile; era un căluț de Béarn[3], în vârstă de doisprezece sau paisprezece ani, galben la culoare, cu coada tocită, dar nu fără bube pe chișițe[4], ținându-și în mers capul mai jos decât genunchii, ceea ce făcea inutilă întrebuințarea frâului, în stare încă să-și parcurgă cele opt leghe[5] pe zi. Din nefericire, calitățile acestui cal erau atât de bine ascunse sub culoarea lui neobișnuită și sub înfățișarea lui deșelată, încât, într-o vreme când toată lumea se pricepea la cai, apariția mai sus pomenitului căluț la Meung, unde intrase în urmă cu un sfert de oră prin poarta dinspre Beaugency, a produs o impresie defavorabilă, care s-a răsfrânt și asupra călărețului său.

---

[1] Culorile Spaniei.

[2] Originar din Gasconia, provincie istorică din sud-vestul Franței. În literatură, gasconii apar plini de bravură, inteligenți, chiar vicleni, dar cam fanfaroni.

[3] Provincie istorică situată în sud-vestul Franței, în regiunea Munților Pirinei.

[4] Încheietura piciorului calului, deasupra copitei. (*N. red.*)

[5] Veche unitate de măsură pentru distanțe (terestre sau maritime), folosită în trecut în țările din Europa de Vest și în America Latină. Lungimea acesteia varia semnificativ de la o zonă la alta – între 4 și 7 km. (*N. red.*)

Iar această impresie îi era cu atât mai neplăcută tânărului d'Artagnan (căci așa se numea junele Don Quijote călare pe acel Rosinante) cu cât era și el conștient de înfățișarea caraghioasă pe care i-o dădea, oricât de bun călăreț ar fi fost, un asemenea bidiviu; de aceea, suspinase adânc primind darul pe care i-l făcuse domnul d'Artagnan-tatăl. Știa că un asemenea cal valorează pe puțin douăzeci de livre[1], dar vorbele care însoțiseră darul fuseseră neprețuite.

— Fiule – spusese gentilomul gascon în acel curat dialect bearnez de care regele Henric al IV-lea nu reușise să se descotorosească niciodată – fiule, calul acesta s-a născut în casa tatălui tău acum treisprezece ani și nu s-a clintit de aici în tot acest răstimp, ceea ce trebuie să te facă să-l îndrăgești. Să nu-l vinzi niciodată, lasă-l să moară în pace și cu toată cinstea de bătrânețe și, dacă o să-l iei în vreo campanie, cruță-l ca pe un bătrân slujitor. La Curte – continuă domnul d'Artagnan-tatăl – unde vei avea poate onoarea să fii primit, onoare la care îți dă dreptul, de altfel, noblețea noastră din vechimi, fă-i cinste numelui tău de gentilom, care a fost purtat cu demnitate de strămoșii tăi timp de cinci sute de ani. Nu îngădui nimănui să vă jignească, pe tine și pe ai tăi, prin *ai tăi* înțelegându-ți rudele și prietenii, în afară de domnul cardinal și de rege, nimănui altcuiva. În ziua de azi, un gentilom își croiește drumul în viață numai și numai prin îndrăzneală. Oricine tremură preț de o clipă poate lăsa să-i scape prilejul fericit pe care i-l întinde norocul tocmai în clipa aceea. Ești tânăr, trebuie să fii viteaz din două motive: mai întâi, pentru că ești gascon și, în al doilea rând, pentru că ești fiul meu. Nu ocoli nicio ocazie și caută aventurile. Te-am învățat să mânuiești spada; ai încheieturi de fier la picioare și încheieturi de oțel la mâini. Bate-te de câte ori ai prilejul, bate-te cu atât mai mult cu cât duelurile sunt interzise și îți trebuie două feluri de curaj ca să te bați. Nu pot să-ți dau decât cincisprezece scuzi[2], calul meu și sfaturile pe care tocmai le-ai auzit. Mama ta le va adăuga rețeta unui balsam pe care o știe de la o țigancă bătrână și care are însușirea de a vindeca orice rană care nu atinge inima. Încearcă să profiți de orice și fie să ai o viață lungă și fericită. Nu mai am de spus decât un singur cuvânt: e vorba de un exemplu pe care te sfătuiesc să-l urmezi, nu al meu, fiindcă eu n-am fost niciodată la Curte, iar în războaiele religioase am luptat numai ca voluntar, ci al domnului de Tréville, care mi-a fost pe vremuri vecin și care a avut onoarea

[1] Veche monedă franceză, care valora aproape un franc. (*N. red.*)

[2] Veche monedă de argint sau de aur care a circulat în unele țări din Europa apuseană. (*N. red.*)

să se joace, pe când era copil, cu suveranul nostru, Ludovic al XIII-lea, Domnul aibă-l în pază! Uneori jocurile lor se transformau în niște bătăi în toată legea, iar din aceste bătăi învingător nu ieșea mereu regele. Loviturile pe care le-a încasat l-au făcut să nutrească multă stimă și prietenie pentru domnul de Tréville. Mai târziu, domnul de Tréville s-a bătut cu unii și cu alții de cinci ori când a călătorit pentru prima dată la Paris; de la moartea răposatului rege și până la majoratul celui de acum, fără a pune la socoteală războaiele și asediile, încă de șapte ori; iar pe urmă, de la acel majorat și până acum, poate de o sută de ori! Astfel, în ciuda edictelor, a ordonanțelor și a interdicțiilor, iată-l căpitan de muschetari, cu alte cuvinte, căpetenia unei legiuni de Cezari, de care regele face mare caz și de care cardinalul se teme, tocmai el, care nu se teme de multe, după cum știm. Pe deasupra, domnul de Tréville câștigă zece mii de scuzi pe an; este, așadar, un foarte mare senior. El a început ca tine, du-te să-l vezi având la tine această scrisoare și ia-ți-l ca model pentru a putea face ca el.

După care, domnul d'Artagnan îi încinse fiului său propria spadă la brâu, îl sărută pe amândoi obrajii și îi dădu binecuvântarea lui.

Ieșind din camera tatălui, tânărul dădu peste mama sa, care îl aștepta cu faimoasa rețetă, căreia sfaturile pe care tocmai le primise aveau să-i asigure o frecventă întrebuințare. Aici, vorbele de rămas-bun au fost mai lungi și mai călduroase decât dincolo, nu pentru că domnul d'Artagnan nu și-ar fi iubit fiul, care era singura lui odraslă, ci pentru că domnul d'Artagnan era bărbat și socotea că este nedemn ca un bărbat să se lase copleșit de emoții, pe când doamna d'Artagnan era femeie, iar pe deasupra mai era și mamă. Ea a lăcrimat din belșug, iar domnul d'Artagnan-fiul – trebuie s-o spunem, spre lauda lui – oricâte eforturi a făcut ca să se arate tare, ca un viitor muschetar, a fost biruit de natură și a vărsat o grămadă de lacrimi, din care a izbutit cu greu să ascundă o jumătate.

În aceeași zi, tânărul o porni la drum, înarmat cu cele trei daruri ale tatălui său, care se compuneau, așa cum am arătat, din cincisprezece scuzi, din cal și din scrisoarea pentru domnul de Tréville; sfaturile fuseseră pe deasupra.

Cu un asemenea vademecum[1], d'Artagnan era, atât din punct de vedere moral, cât și fizic, o copie exactă a eroului lui Cervantes, cu care l-am comparat într-un mod atât de fericit atunci când datoria noastră de istoric ne-a obligat

[1] Carte (ghid, manual, repertoriu etc.) pe care o poartă cineva cu sine ca să o consulte în diverse împrejurări.

să-i schițăm portretul. Don Quijote luase morile de vânt drept uriași, iar oile, drept oștire; d'Artagnan lua fiecare surâs drept o insultă și fiecare privire drept o provocare. Prin urmare, de la Tarbes până la Meung a ținut tot timpul pumnul încleștat și, una peste alta, și-a dus mâna la mânerul spadei de zece ori pe zi; totuși, pumnul său n-a izbit niciun maxilar, spada lui n-a ieșit câtuși de puțin din teacă. Nu pentru că apariția căluțului galben nu ar fi stârnit zâmbetul trecătorilor; dar, cum deasupra căluțului zăngănea o spadă de o mărime respectabilă, iar deasupra acestei spade strălucea o privire mai degrabă feroce decât semeață, trecătorii își înfrânau pofta de râs; iar dacă pofta de râs se dovedea mai puternică decât precauția, ei cel puțin se străduiau să râdă doar cu un colț al gurii, precum măștile antice. D'Artagnan a rămas așadar impasibil și cu susceptibilitatea intactă până când a ajuns în acest oraș blestemat: Meung.

Dar acolo, în timp ce descăleca la intrarea „Morarului inimos", fără ca vreun hangiu, slujitor sau rândaș să vină să țină de scările bidiviului, d'Artagnan zări printr-o fereastră întredeschisă de la parter un gentilom înalt de stat, cu o înfățișare falnică, dar cam încruntat la față, care vorbea cu două persoane ce păreau să-l asculte cu multă deferență. D'Artagnan crezu, potrivit firii sale bănuitoare, că se vorbește despre el, și trase cu urechea. De data aceasta nu se înșela decât pe jumătate: nu era vorba despre el, ci despre căluțul său. Gentilomul părea că le enumeră ascultătorilor săi toate calitățile acestuia și, așa cum am spus, ascultătorii păreau să-i arate un mare respect povestitorului și izbucneau în râs din când în când. Dar, cum o jumătate de surâs era de ajuns pentru a stârni arțagul tânărului, e lesne de înțeles ce efect a produs asupra lui o asemenea ilaritate zgomotoasă.

Totuși, d'Artagnan voi mai întâi să cerceteze chipul acelui ins obraznic care râdea de el. Își fixă deci privirea semeață asupra străinului și văzu că e vorba de un bărbat de patruzeci sau patruzeci și cinci de ani, cu ochii negri și pătrunzători, cu obrajii palizi, cu nasul viguros conturat, cu mustața neagră tunsă perfect. Era îmbrăcat cu o tunică și niște pantaloni bufanți violet, cu șnururi de aceeași culoare și fără alte podoabe decât obișnuitele despicături prin care trecea cămașa. Pantalonii și tunica, deși noi, păreau șifonate ca niște veșminte de călătorie ținute mult timp într-un cufăr. D'Artagnan făcu toate aceste constatări cu iuțeala celui mai minuțios observator și cu sentimentul instinctiv care îi spunea că necunoscutul acela va juca un rol însemnat în viața sa de mai târziu.

Or, cum în clipa în care d'Artagnan își fixa privirea asupra gentilomului în tunică violet, gentilomul făcu una dintre cele mai savante și mai profunde

observații ale sale pe seama căluțului bearnez, cei doi ascultători ai lui izbucniră în râs, ba chiar și el însuși lăsă, împotriva obiceiului, să i se rătăcească pe față – dacă se poate spune așa – un surâs palid. De data aceasta, nu mai încăpea nicio îndoială, d'Artagnan era într-adevăr insultat. De aceea, întru totul convins de asta, își trase bereta pe ochi și, încercând să copieze vreunul dintre aerele de Curte pe care le observase în Gasconia la seniorii în trecere pe acolo, înaintă, cu o mână pe garda spadei și alta proptită în șold. Din nefericire, pe măsură ce înainta, furia îl orbea tot mai tare și, în loc de discursul demn și arogant pe care îl pregătise pentru a-și formula provocarea, nu mai găsi pe vârful limbii decât niște vorbe grosolane, pe care le însoți cu un gest furios.

— Ei, domnule, care te ascunzi acolo după oblon – strigă el – spune-mi nițeluș de ce râzi, ca să putem să râdem împreună.

Gentilomul își mută încet ochii de la cal la călăreț, ca și cum ar fi avut nevoie de ceva timp ca să-și dea seama că acesta îi adresase lui acele reproșuri ciudate; apoi, după ce nu mai avu nicio îndoială, încruntă ușor din sprâncene și, după o pauză destul de lungă și pe un ton de o ironie și de o insolență cu neputință de descris, îi răspunse lui d'Artagnan:

— N-am nimic de vorbit cu dumneata, domnule.

— Am însă eu! strigă tânărul, iritat de acel amestec de insolență și maniere alese, de respect al regulilor de societate și totodată dispreț.

Necunoscutul îl mai privi o clipă, cu același zâmbet ușor, și, plecând de la fereastră, ieși tacticos din han pentru a se apropia la doi pași de d'Artagnan și a se proțăpi dinaintea calului. Aerul său liniștit și figura lui batjocoritoare sporiră ilaritatea celor cu care vorbise și care stăteau acum la fereastră.

D'Artagnan, văzându-l că se apropie, își scoase pe jumătate spada din teacă.

— Hotărât lucru, calul ăsta este, sau mai exact a fost, în tinerețea lui, galben ca păpădia – își continuă necunoscutul observațiile începute, adresându-se ascultătorilor săi de la fereastră, fără să pară că ar fi observat iritarea lui d'Artagnan, care stătea totuși între el și ei. Este o culoare foarte cunoscută în botanică, dar până în prezent extrem de rară la cai.

— Râde de cal cine nu îndrăznește să râdă de stăpânul lui! strigă furios emulul lui Tréville.

— Eu nu râd prea des, domnule – vorbi mai departe necunoscutul – așa cum poți să constați și dumneata, dacă îmi privești bine chipul; dar țin să-mi păstrez privilegiul de a râde atunci când am eu chef.

— Iar eu – strigă d'Artagnan – nu permit să se râdă atunci când n-am eu chef!

— Zău, domnule? făcu necunoscutul mai calm decât oricând. E un lucru perfect îndreptățit. Și, răsucindu-se pe călcâie, se pregăti să intre iarăși în han prin poarta cea mare, sub care d'Artagnan observase la venire un cal gata înșeuat.

Dar d'Artagnan nu era omul care să-l lase scăpat pe insul care avusese obrăznicia de a-și bate joc de el. Își scoase spada în întregime din teacă și porni în urmărirea acestuia, strigând:

— Ia întoarce-te puțin cu fața, domnule glumeț, ca să nu te lovesc pe la spate!

— Să mă lovești pe mine? făcu celălalt, răsucindu-se din nou pe călcâie și privindu-l pe tânăr cu un amestec de mirare și dispreț. Trebuie că ești nebun, dragul meu!

Apoi, cu jumătate de glas, ca și cum și-ar fi vorbit sieși, continuă:

— Supărător lucru! Iată o găselniță bună pentru Majestatea Sa, care caută peste tot viteji, să-i înroleze ca muschetari!

Abia apucă să sfârșească, că d'Artagnan încercă să-l lovească, furios, cu vârful spadei și, dacă necunoscutul n-ar fi făcut un mare salt înapoi, acela ar fi fost cu siguranță ultimul prilej de haz din viața lui. Așa că, văzând că gluma se îngroașă, trase și el spada, își salută adversarul și se puse temeinic în gardă. Dar, chiar în momentul acela, cei doi ascultători ai săi, însoțiți de hangiu, se repeziră asupra lui d'Artagnan cu lovituri puternice de ciomege, vătraie și clești de cărbuni. Fu o diversiune care puse capăt duelului atât de repede și atât de desăvârșit, că adversarul lui d'Artagnan, în timp ce acesta se întorcea pentru a face față grindinei de lovituri, își vârî cu aceeași siguranță spada în teacă și, dacă nu apucase să fie actor, deveni acum spectator al luptei, un rol de care se achită cu obișnuita lui impasibilitate, murmurând totuși:

— Dracu să-i ia de gasconi! Urcați-l pe calul lui portocaliu și ducă-se de-aici!

— Nu înainte să te omor, lașule! strigă d'Artagnan, străduindu-se să le facă față cât putea de bine, fără a da înapoi nici măcar un pas, celor trei inamici care îl stâlceau în bătaie.

— Încă o gasconadă! murmură gentilomul. Pe cinstea mea, gasconii ăștia n-au leac. Dați-i înainte, dacă ține morțiș s-o încaseze. Când va obosi, o să spună el singur că-i e de ajuns.

Dar necunoscutul nu știa cu ce încăpățânat are de-a face: d'Artagnan nu era omul care să ceară vreodată îndurare. Încăierarea mai dură așadar câteva clipe: în cele din urmă, epuizat, d'Artagnan lăsă să-i scape spada, pe care o lovitură de ciomag o frânse în două. O altă lovitură, care îl nimeri drept în frunte, îl doborî, aproape în aceeași clipă, plin de sânge și aproape leșinat.

Acesta a fost momentul în care lumea s-a îngrămădit din toate părțile la locul de desfășurare a scenei. Hangiul, temându-se de scandal, l-a cărat pe rănit, cu ajutorul slujitorilor lui, în bucătărie, unde i s-au dat câteva îngrijiri.

Cât despre gentilom, acesta și-a reluat locul de la fereastră și se uita oarecum iritat la mulțimea care nu se mai împrăștia, lucru ce părea să-i stârnească o vie nemulțumire.

— Ei bine, ce mai face turbatul ăla? zise el, întorcându-se la zgomotul ușii ce tocmai se deschidea și adresându-i-se hangiului, care venea să-l întrebe cum se simte.

— Excelența Voastră e teafără și nevătămată?

— Da, sunt perfect teafăr și nevătămat, bravul meu hangiu, și vreau să știu ce s-a mai întâmplat cu tânărul nostru.

— E mai bine acum – zise hangiul – căci leșinase de-a binelea.

— Chiar așa? făcu gentilomul.

— Dar înainte de a leșina și-a adunat toate puterile ca să vă cheme și ca să vă sfideze chemându-vă.

— Dar băietanul ăsta e dracul gol! strigă necunoscutul.

— Ba nu, Excelența Voastră, nici pe departe – vorbi mai departe hangiul, făcând o grimasă disprețuitoare – căci în timp ce era leșinat i-am cotrobăit prin traistă și n-am găsit acolo decât o cămașă și o pungă cu unsprezece scuzi, ceea ce nu l-a împiedicat să spună, înainte de a-și pierde simțirea, că, dacă un asemenea lucru s-ar fi întâmplat la Paris, v-ați fi căit numaidecât, pe când așa, o să vă căiți ceva mai târziu.

— Ca să vezi! zise cu răceală necunoscutul. O fi vreun prinț de sânge în travesti!

— Vă spun asta, nobile domn – continuă hangiul – ca să fiți în gardă.

— Și n-a pomenit pe nimeni în furia lui?

— Ba da, se bătea cu mâna peste buzunar și zicea: „Vedem noi ce-o să creadă domnul de Tréville despre această insultă adusă protejatului său."

— Domnul de Tréville? zise necunoscutul, devenind deodată atent. Se bătea cu mâna peste buzunar, pronunțând numele domnului de Tréville?… Haide, draga mea gazdă, nu cred eu că, în timp ce tânărul dumitale era leșinat, n-ai aruncat o privire prin buzunarul cu pricina. Ce avea acolo?

— O scrisoare adresată domnului de Tréville, căpitan de muschetari.

— Zău?

— Așa cum am onoarea să vă spun, Excelență.

Hangiul, care nu era înzestrat cu cine știe ce perspicacitate, nu băgă de seamă expresia pe care o luase, la vorbele sale, figura necunoscutului. Acesta părăsi pervazul ferestrei, de care se sprijinise cu cotul până atunci, și își încruntă sprâncenele în semn de îngrijorare.

— Drace! șopti el printre dinți. Oare Tréville mi l-a trimis pe gasconul ăsta? E foarte tânăr! Dar o lovitură de spadă rămâne o lovitură de spadă, indiferent de vârsta celui care ți-o dă. Iar de un copil te ferești mai puțin decât de oricine altcineva; e de ajuns uneori un obstacol mărunt pentru a zădărnici un plan grandios.

Și necunoscutul căzu pe gânduri pentru câteva minute.

— Ia să vedem, hangiule – zise el – oare nu m-ai putea scăpa cumva de nebunul ăsta? Nu-mi pot permite să îl omor și totuși – adăugă el, pe un ton rece și amenințător – totuși, îmi stă în drum. Unde-i acum?

— În camera nevestei mele, la primul etaj, unde este pansat.

— Țoalele și tot calabalâcul sunt cu el? Nu și-a dat jos tunica?

— Nu, toate au rămas jos, în bucătărie. Dar, de vreme ce tinerelul ăsta smintit vă deranjează…

— Neîndoielnic. A iscat în hanul dumitale un scandal cu care oamenii de treabă nu se pot împăca. Urcă la dumneata, fă-mi socoteala și anunță-mi lacheul.

— Cum? Domnul ne și părăsește?

— Știai că mă grăbesc, din moment ce am poruncit să mi se înșeueze calul. Sau nu mi s-a ascultat porunca?

— Ba da. Așa cum Excelența Voastră poate să vadă, calul e sub poarta cea mare, gata pregătit pentru drum.

— Bine, acum du-te și fă ce ți-am spus.

— Ca să vezi! își spuse în sinea lui hangiul. Doar nu i-o fi frică de țâncul ăla de gascon!

Însă o privire poruncitoare a necunoscutului îi curmă șirul gândurilor. Salută cu umilință și ieși.

— Nu trebuie ca Milady să fie văzută de caraghiosul ăla – continuă să-și spună necunoscutul; ea trebuie să apară numaidecât; ba este chiar în întârziere. Fără îndoială, este mai bine să încalec și să-i ies în întâmpinare… Măcar dacă aș putea să aflu ce conține scrisoarea aia adresată lui Tréville!

Și, tot bombănind, necunoscutul se îndreptă spre bucătărie.

În vremea asta, hangiul, încredințat că prezența tânărului îl gonise de la han pe necunoscut, urcă în odaia nevestei și văzu că d'Artagnan își venise în fire. Atunci, dându-i de înțeles că ar putea să aibă necazuri cu poliția, căci îi căutase gâlceavă unui mare senior – după părerea hangiului, necunoscutul nu putea fi decât un mare senior – îl convinse pe tânăr ca, în ciuda slăbiciunii lui, să se ridice din pat și să-și continue călătoria. D'Artagnan, pe jumătate amețit, fără tunică și cu capul înfășurat în bandaje, se sculă așadar și, împins de hangiu, începu să coboare; dar, mergând spre bucătărie, primul lucru pe care îl văzu fu ofensatorul său, care vorbea liniștit, instalat lângă scara unei trăsuri încăpătoare, la care erau înhămați doi cai mătăhăloși.

Interlocutoarea lui, al cărei chip apărea încadrat de fereastra portierei, era o femeie de douăzeci sau douăzeci și doi de ani. Am arătat deja cu câtă iuțeală era în stare d'Artagnan să treacă în revistă detaliile unei fizionomii; el constată, deci, încă de la prima aruncătură de ochi, că femeia e tânără și frumoasă. Or, frumusețea ei îl izbi cu atât mai mult cu cât era neobișnuită în ținuturile meridionale unde trăise d'Artagnan până atunci. Era o făptură blondă și palidă, cu părul lung și cârlionțat căzându-i pe umeri, cu ochi mari, albaștri și languroși, cu buze trandafirii și mâini de alabastru.

Ea vorbea cu multă însuflețire cu necunoscutul:

— Așadar, Eminența Sa îmi ordonă…

— Să vă întoarceți numaidecât în Anglia și să-i dați de veste imediat dacă ducele părăsește Londra.

— Și celelalte instrucțiuni? întrebă frumoasa călătoare.

— Sunt închise în această casetă, pe care n-o veți deschide decât după ce veți fi ajuns de cealaltă parte a Mânecii[1].

— Prea bine. Iar dumneavoastră?

[1] Este vorba despre Canalul Mânecii, care desparte Franța de Anglia.

— Eu o să mă întorc la Paris.

— Fără să-l pedepsiți pe băiețașul acela obraznic? întrebă femeia.

Necunoscutul se pregătea să răspundă; dar, tocmai când deschidea gura, d'Artagnan, care auzise tot, se ivi în pragul porții, strigând:

— Băiețașul acela obraznic va fi cel care o să-i pedepsească pe ceilalți și sper că de data asta cel pe care trebuie să-l pedepsească n-o să-i scape, ca prima dată.

— N-o să-i scape? zise necunoscutul încruntând din sprâncene.

— Nu, nu cred că o s-o luați la fugă în prezența unei femei.

— Gândiți-vă – strigă Milady, văzând că gentilomul duce mâna la spadă – că cea mai mică întârziere poate distruge totul!

— Aveți dreptate! răspunse gentilomul. Vedeți-vă, deci, de drum și am să-mi văd și eu de al meu.

Și, salutând-o cu un semn din cap pe frumoasa femeie, se repezi la calul său, în timp ce vizitiul trăsurii începu să le dea bici cailor cu nădejde. Cei doi interlocutori porniră așadar la galop, apucând-o fiecare spre un alt capăt al străzii.

— Hei, plata! strigă hangiul, a cărui afecțiune pentru musafirul său se transformă într-un adânc dispreț, văzându-l că pleacă fără să plătească.

— Plătește, mocofane! îi strigă drumețul, galopând în continuare, lacheului său, care azvârli la picioarele hangiului două sau trei monede de argint și începu pe urmă să galopeze în spatele stăpânului său.

— Ah, lașule, ah, mizerabile, ah, gentilom de doi bani! strigă d'Artagnan repezindu-se, la rându-i, în urma lacheului.

Dar rănitul era încă prea slăbit pentru a putea să suporte o asemenea zdruncinătură. Abia făcu zece pași și urechile începură să-i țiuie, fu cuprins de amețeală, un nor de sânge îi trecu peste ochi și se prăbuși în mijlocul drumului, strigând în continuare:

— Lașule! Lașule! Lașule!

— E într-adevăr un laș în toată legea, murmură hangiul, apropiindu-se de d'Artagnan și încercând, printr-o asemenea lingușeală, să se pună din nou bine cu sărmanul flăcău, așa cum se împăcase bâtlanul din fabulă cu melcul[1].

— Da, laș în toată legea – murmură d'Artagnan – dar ea tare frumoasă mai era.

— Care ea?

[1] Aluzie la fabula lui La Fontaine „Bâtlanul", a cărei morală este aceea că, în lipsa altora mai bune, omul trebuie să se mulțumească și cu lucrurile puțin însemnate.

— Milady, bâigui d'Artagnan.

Și leșină pentru a doua oară.

— Tot aia e – își spuse hangiul – am pierdut doi, dar mi-a rămas ăsta, pe care o să-l țin aici cu siguranță câteva zile. Sunt unsprezece scuzi de câștigat.

Știm că cei unsprezece scuzi erau exact suma care mai rămăsese în punga lui d'Artagnan.

Hangiul își pusese speranța în unsprezece zile de boală, cu un scud pe zi, dar nu ținuse seama de drumeț în socotelile lui. A doua zi, la ora cinci dimineața, d'Artagnan se trezi, coborî de unul singur la bucătărie, ceru, pe lângă alte câteva ingrediente, a căror listă n-a parvenit până la noi, vin, untdelemn, rozmarin și, cu rețeta pe care o primise de la mama lui în mână, pregăti un balsam cu care își unse numeroasele răni, schimbându-și el însuși compresele și refuzând amestecul oricărui medic. Grație balsamului țigănesc și poate și grație lipsei doctorilor de la căpătâiul său, d'Artagnan se puse pe picioare încă de cu seară, iar a doua zi de dimineață era aproape vindecat.

Dar în clipa când fu să plătească rozmarinul, untdelemnul și vinul, singura cheltuială a stăpânului, care ținuse o dietă totală, în timp ce căluțul galben mâncase – după spusele hangiului – de trei ori mai mult decât s-ar fi putut presupune după statura lui, d'Artagnan nu-și mai găsi decât punguța de catifea roasă cu cei unsprezece scuzi pe care îi conținea; cât despre scrisoarea adresată domnului de Tréville, aceasta dispăruse.

La început, tânărul o căută foarte răbdător, întorcându-și pe dos iar și iar buzunarele mai mari și mai mici, scotocind și iar scotocind prin sacul său de călătorie, desfăcându-și și legându-și punga la loc de zeci și zeci de ori, dar când se convinse că scrisoarea e de negăsit, fu apucat de un al treilea acces de mânie, care mai-mai să dea prilejul unui nou consum de vin și untdelemn aromatic, căci, văzându-l pe tânărul acela rău de furie înfierbântându-se și amenințând că sparge totul în han dacă nu-și găsește scrisoarea, hangiul pusese deja mâna pe o fuște[1], nevastă-sa, pe o mătură cu coadă, iar slujitorii, pe ciomegele de care se serviseră cu două zile înainte.

— Scrisoarea mea de recomandare! strigă d'Artagnan – pe toți dracii, scrisoarea mea de recomandare! Altminteri vă trag în frigare ca pe niște ortolani[2]!

---

[1] Suliță de lemn cu vârful de fier.

[2] Păsări mici, care trăiesc în sudul Franței și în regiunile mediteraneene în general, apreciate de gurmanzi pentru gustul lor; presuri.

Din nefericire, o împrejurare făcu ca tânărul să nu-și poată duce la bun sfârșit amenințarea: așa cum am văzut, spada lui fusese ruptă în două cu prilejul celei dintâi lupte, lucru pe care el îl uitase cu totul. Prin urmare, atunci când d'Artagnan vru s-o scoată din teacă, se pomeni înarmat cu un ciot de spadă, lung de vreo opt sau zece degete, pe care hangiul avusese grijă să i-l înfunde în teacă. Cât despre restul lamei, acesta fusese dosit pe furiș de către bucătar, care voia să-și facă din el o frigare.

Totuși, această dezamăgire nu l-ar fi împiedicat probabil pe furiosul nostru tânăr să treacă la fapte, dacă hangiul nu s-ar fi gândit că reclamația musafirului său e pe deplin îndreptățită.

— Chiar așa, unde e scrisoarea aia? zise el, lăsându-și arma în jos.

— Da, unde e scrisoarea aia? strigă d'Artagnan. Te previn din capul locului că era o scrisoare pentru domnul de Tréville și trebuie găsită cu orice preț; iar dacă n-are să fie găsită, o s-o caute singur Domnia Lui.

Această amenințare îl sperie pe hangiu. După rege și cardinal, domnul de Tréville era omul al cărui nume era cel mai ades pomenit de militari, ba chiar și de burghezi; mai era, e drept, și părintele Joseph[1], dar numele lui era pronunțat totdeauna numai în șoaptă, atât de mare era spaima pe care o stârnea această Eminență Cenușie, cum o numeau apropiații cardinalului.

De aceea, azvârlindu-și deoparte sulița și poruncindu-i nevestei să procedeze la fel cu mătura, iar slujitorilor, cu ciomegele, le dădu el primul exemplu, apucându-se să caute el însuși scrisoarea.

— Scrisoarea asta conținea ceva important? întrebă hangiul, după câteva momente de căutări zadarnice.

— La naiba! Cred și eu! strigă gasconul, care se bizuia pe scrisoarea tatălui său pentru a-și croi un drum la Curte – conținea toată averea mea.

— Ceva titluri de rentă spaniole[2]? întrebă hangiul neliniștit.

— Titluri ale tezaurului personal al Majestății Sale, răspunse d'Artagnan, care, sperând să intre în slujba regelui cu ajutorul acelei recomandări, socotea că poate da acest răspuns, totuși puțin hazardat, fără a rosti o minciună.

---

[1] François Leclerc du Tremblay, zis părintele Joseph (1577-1638) – călugăr capucin, consilier al cardinalului Richelieu.

[2] În original, *bons d'épargne*. După unii editori, ar fi vorba de fapt de „bons d'Espagne", Dumas dorind să redea vorbirea stâlcită a hangiului. Sau să fie vorba despre o greșeală de tipar care s-a perpetuat de la o ediție la alta?

— Drace! făcu hangiul, disperat de-a binelea.

— Dar nu contează – continuă d'Artagnan, cu tot aplombul său de gascon – nu contează, banii nu înseamnă nimic; scrisoarea aceea însemna totul. Ar fi fost mai bine să pierd în locul ei o mie de pistoli[1].

Și s-ar fi avântat chiar să spună douăzeci de mii, dacă nu l-ar fi reținut o anumită pudoare tinerească.

Dar iată că în mintea hangiului, care se dădea de ceasul morții, fiindcă nu găsea nici urmă de scrisoare, se făcu deodată lumină.

— Scrisoarea nu s-a pierdut! strigă el.

— Ce? făcu d'Artagnan.

— Ea v-a fost furată!

— Furată? Și de cine anume?

— De gentilomul de ieri. A coborât în bucătărie, unde era tunica dumneavoastră. Și a rămas singur acolo.

— Crezi? răspunse d'Artagnan nu prea convins, căci el cunoștea mai bine decât oricine valoarea strict personală a scrisorii și nu credea că aceasta ar fi putut să tenteze vreun hoț. Adevărul era că niciunul dintre slujitorii sau oaspeții hanului n-ar fi avut ce face cu hârtia aceea.

— Spui, așadar – continuă d'Artagnan – că îl bănuiești pe gentilomul ăla obraznic?

— Nu îl bănuiesc, ci sunt sigur – spuse hangiul. Când i-am spus că Înălțimea Voastră este protejatul domnului de Tréville, ba chiar aveți și o scrisoare pentru acest ilustru gentilom, el a părut foarte neliniștit, m-a întrebat unde e scrisoarea aceea și a coborât numaidecât în bucătărie, unde știa că rămăsese tunica dumneavoastră.

— Atunci el este hoțul – zise d'Artagnan. O să mă plâng domnului de Tréville, iar Domnia Sa o să se plângă regelui.

Apoi scoase cu măreție doi scuzi din buzunar, i-i dădu hangiului, care îl însoți cu pălăria în mână până la poartă, și se urcă pe căluțul său galben, care îl duse fără niciun alt incident până la poarta Saint-Antoine a Parisului, unde proprietarul său îl vându pe trei scuzi, ceea ce era un preț bun, având în vedere că d'Artagnan îl istovise din greu în ultima parte a călătoriei. De altfel, geambașul

[1] Veche monedă franceză; un pistol valora 10 livre. (*N. red.*)

care îl cumpără, dându-i cele nouă livre[1] sus-zise, îi mărturisi tânărului că îi oferă acel preț exorbitant pe căluț numai din pricina culorii originale a acestuia.

D'Artagnan intră așadar pe jos în Paris, ducându-și sub braț traista sărăcăcioasă, și umblă tot așa până ce își găsi o cameră de închiriat potrivită cu mijloacele sale modeste. Era un fel de mansardă, situată pe ulița Groparilor, aproape de Luxemburg.

De îndată ce plăti arvuna, d'Artagnan își luă locuința în stăpânire și își petrecu o parte din zi cosându-și pe tunică și pe pantaloni niște ceaprazuri pe care mama lui le descususe de pe o tunică aproape nouă a domnului d'Artagnan-tatăl și pe care ea i le dăduse pe furiș; merse apoi pe Cheiul Fierătaielor ca să-și pună o lamă nouă la spadă; se duse pe urmă la Luvru și îl întrebă pe primul muschetar pe care îl întâlni unde e palatul domnului de Tréville. Și află că acesta e pe strada Vechii Porumbării, deci chiar în vecinătatea camerei închiriate de d'Artagnan – o împrejurare ce i se păru de bun augur în ceea ce privea succesul călătoriei sale.

După care, mulțumit de felul în care se purtase la Meung, fără remușcări în privința trecutului și încrezător în privința viitorului, se culcă și trase un somn pe cinste.

Din somnul acesta, încă unul de provincial, nu se trezi decât la nouă dimineața, când se ridică din așternut ca să se ducă la vestitul domn de Tréville, care era al treilea om din regat, după socoteala domnului d'Artagnan-tatăl.

[1] Un scud valora aproximativ trei livre.

CAPITOLUL II

Anticamera domnului de Tréville

Domnul de Troisville, cum se mai numea încă familia lui din Gasconia, sau domnul de Tréville, cum avea să-și spună în cele din urmă la Paris, începuse într-adevăr întocmai ca d'Artagnan, adică fără un gologan, dar cu acea rezervă de îndrăzneală, inteligență și putere de înțelegere care face ca cel mai sărac gentilom gascon să moștenească mai mult din partea părinților săi decât cel mai bogat nobil din Périgord[1] sau Berry[2]. Bravura lui sfidătoare, norocul încă și mai sfidător, într-o vreme în care peste oameni cădeau ca o grindină tot felul de lovituri, îl ridicaseră până în vârful acelei scări greu de urcat care este favoarea Curții și căreia îi escaladase treptele câte patru odată.

Era prietenul regelui, care – așa cum știe toată lumea – cinstea cu mare râvnă amintirea tatălui său, Henric al IV-lea. Părintele domnului de Tréville îl slujise pe acesta cu atâta credință în războaiele purtate împotriva Ligii[3], încât, neavând bani – care i-au lipsit mereu bearnezului, ce își plătea în mod constant datoriile cu singurul lucru pe care nu era obligat să-l împrumute, respectiv cu spiritul – neavând bani, cum spuneam, regele îl autorizase, după capitularea Parisului, să-și ia ca blazon un leu de aur zugrăvit pe fond roșu, cu deviza *Fidelis et fortis*[4]. Asta era o mare onoare, dar nu aducea după sine niciun strop de avere. Prin urmare, atunci când a murit, ilustrul tovarăș al lui Henric al IV-lea nu a lăsat moștenire fiului său

[1] Regiune istorică din sud-vestul Franței.

[2] Regiune istorică din centrul Franței.

[3] E vorba de războiul dintre viitorul rege Henric al IV-lea (reprezentând inițial tabăra protestantă) și Liga catolică (între 1585 și 1598). După capitularea Parisului stăpânit de Ligă (1594), Henric este recunoscut ca rege al Franței, după ce acceptase să treacă la catolicism.

[4] „Fidel și puternic" (lat.)

decât spada și deviza. Grație acestui dublu dar și renumelui bun care îl însoțea, domnul de Tréville a fost primit în casa tânărului prinț, unde și-a folosit atât de bine spada și i-a fost atât de credincios devizei sale, încât Ludovic al XIII-lea, una dintre spadele bune ale regatului, avea obiceiul să spună că, dacă ar avea un prieten care s-ar bate în duel, i-ar recomanda ca secunzi mai întâi pe el însuși, apoi pe Tréville, dacă nu cumva pe acesta chiar înaintea lui.

În consecință, Ludovic al XIII-lea nutrea o reală afecțiune pentru Tréville, o afecțiune regească, o afecțiune egoistă, e adevărat, dar o afecțiune. Fapt e că, în vremurile acelea cumplite, mulți voiau să se înconjoare cu oameni de felul lui Tréville. Mulți își puteau pune în deviză epitetul „puternic", care reprezenta cel de-al doilea cuvânt scris pe blazonul său, dar puțini gentilomi puteau să și-l pretindă pe cel de „fidel", primul din cele de pe blazon. Tréville era unul dintre aceștia; era una dintre acele rare personalități înzestrate cu o inteligență ascultătoare ca aceea a câinelui, cu o bravură legată la ochi, cu o privire ageră și cu o mână iute, care a fost înzestrată cu ochi doar pentru a vedea dacă regele este nemulțumit de cineva, iar cu mână doar pentru a-l lovi pe acel cineva dezagreabil, ca un Besme, un Maurevert, un Poltrot de Méré, un Vitry[1].

Lui Tréville nu-i lipsise, până una-alta, decât ocazia, dar o pândea și își făgăduise s-o apuce zdravăn de păr, dacă o s-o aibă vreodată la îndemână. În consecință, Ludovic al XIII-lea l-a făcut pe Tréville căpitanul muschetarilor săi, care însemnau pentru suveran, ca urmare a devotamentului sau mai curând a fanatismului lor, ceea ce însemnaseră cei patruzeci și cinci[2] pentru Henric al III-lea și garda scoțiană pentru Ludovic al XI-lea.

Cardinalul, la rândul său, n-a vrut să se lase mai prejos decât regele. Văzând cu ce fel de viteji se înconjoară Ludovic al XIII-lea, acest al doilea sau, mai exact, prim rege al Franței, a vrut să aibă și el garda lui. Și și-a avut propriii muschetari, așa cum Ludovic al XIII-lea și i-a avut pe ai săi, iar cele două puteri rivale puteau fi văzute alegându-și oameni vestiți pentru felul cum mânuiau spada, care să le slujească prin toate provinciile Franței, ba chiar și în străinătate. Astfel că Richelieu și Ludovic al XIII-lea se contraziceau adeseori seara, în timpul obișnuitei lor partide de șah, în legătură cu meritele slujitorilor lor. Fiecare

[1] Personaje din epoca războaielor religioase din Franța, a căror tristă celebritate e dată de faptul că i-au suprimat pe unii dintre dușmanii celor pe care îi slujeau, regi sau șefi de partide.
[2] Gardă personală a regelui Henric al III-lea, alcătuită din tineri originari din Gasconia și Languedoc.

lăuda ținuta și îndrăzneala alor săi și, pronunțându-se cu tărie pe față împotriva duelurilor și a încăierărilor de tot felul, ei le încurajau pe furiș și încercau o mare supărare sau o nesfârșită bucurie când ai lor erau biruiți sau ieșeau biruitori. Cel puțin așa spun memoriile unui om care a luat parte la unele dintre acele înfrângeri și la multe dintre acele biruințe.

Tréville prinsese slăbiciunea stăpânului său și, ca urmare a acestei iscusințe, reușise să câștige lunga și constanta bunăvoință a unui suveran care nu are reputația de a fi fost prea fidel prieteniilor sale. El își scotea la paradă muschetarii în fața cardinalului Armand Duplessis, luându-și un aer batjocoritor, care făcea să se zburlească de mânie mustața cenușie a Eminenței Sale. Tréville pricepea de minune factura războaielor de pe vremea aceea, când, dacă nu puteai să trăiești pe socoteala inamicului, trebuia să trăiești pe cheltuiala compatrioților tăi; soldații săi alcătuiau o legiune de diavoli împielițați, care nu ascultau de nimeni în afară de el.

Dezmățați, bețivi, plini de cicatrici, muschetarii regelui, sau mai degrabă ai domnului de Tréville, mișunau prin cârciumi, prin locurile de plimbare, prin tripouri, strigând tare și răsucindu-și mustățile, zăngănindu-și armele, luându-se bucuros la harță cu gărzile cardinalului, scoțându-și spadele din teacă în plină stradă, în timp ce făceau o mulțime de glume, uciși uneori, dar siguri, în cazul acesta, că vor fi plânși și răzbunați; ucigând adesea, dar siguri atunci că nu vor mucezi prea mult la închisoare, căci domnul de Tréville se va grăbi să-i scoată de acolo. De aceea, domnul de Tréville era lăudat pe toate tonurile și preamărit pe toate gamele de acești oameni care îl adorau și care, așa buni de spânzurătoare cum erau, tremurau în fața lui ca niște școlari în fața învățătorului, urmându-i cel mai neînsemnat cuvânt și lăsându-se omorâți pentru a se răscumpăra de cel mai neînsemnat reproș venit din partea lui.

Domnul de Tréville se folosise de această puternică pârghie mai întâi în avantajul regelui și al prietenilor acestuia, apoi în avantajul său și al prietenilor săi. De altfel, nicăieri în memorialistica epocii – o epocă în care s-au scris atâtea memorii – nu se afirmă că acest respectabil gentilom ar fi fost învinuit de cineva, nici măcar de dușmanii săi (și avea mulți, atât printre militari, cât și printre oamenii de litere) că a cerut să fie plătit pentru serviciile seizilor[1] săi. Înzestrat cu un rar întâlnit geniu al intrigii, care îl făcea egalul marilor intriganți, el rămăsese

[1] Fanatici devotați unei persoane sau unui partid.

totuși un om cinstit. Mai mult decât atât, în ciuda puternicelor lovituri de spadă care te spetesc și a orelor de instrucție grele care îți sug toată vlaga, el devenise unul dintre cei mai galanți amorezi, unul dintre cavalerii cei mai plăcuți femeilor și unul dintre cei mai meșteșugiți rostitori de vorbe frumoase ai epocii lui; despre cuceririle amoroase ale lui Tréville se vorbea așa cum se vorbise cu douăzeci de ani în urmă despre cele ale lui Bassompierre[1] – iar asta nu era puțin lucru. Căpitanul muschetarilor era așadar admirat, temut și iubit, ceea ce reprezintă apogeul reușitelor omenești.

Ludovic al XIV-lea absorbea toți micii aștri de la Curte în strălucirea lui fără egal; dar tatăl său, acel soare *pluribus impar*[2], îi lăsa strălucirea personală fiecăruia dintre favoriții săi, iar valoarea individuală, fiecăruia dintre curtenii lui. Pe lângă deșteptarea regelui[3] și a cardinalului, puteai număra la Paris pe vremea aceea încă mai bine de două sute de deșteptări destul de frecventate. Una dintre cele mai căutate era cea a domnului de Tréville.

Curtea palatului său, aflat pe strada Vechii Porumbării, semăna cu o tabără, încă de la șase dimineața pe vreme de vară și de la ora opt, iarna. Cincizeci sau șaizeci de muschetari, care parcă făceau cu schimbul pentru a fi prezenți într-un număr însemnat, se plimbau pe acolo, înarmați până în dinți și pregătiți de orice. De-a lungul uneia dintre acele scări monumentale, pe locul căreia civilizația zilelor noastre ar clădi o întreagă casă, urcau și coborau solicitanții din Paris, care alergau după cine știe ce favoare, gentilomii din provincie care voiau să fie înrolați și lachei în livrele de toate culorile, care veneau să-i aducă domnului de Tréville mesaje din partea stăpânilor lor. În anticameră, pe niște banchete lungi, dispuse circular, se lăfăiau aleșii, adică aceia care fuseseră convocați. De dimineața până seara, acolo se auzea un zumzăit, în timp ce în cabinetul său, vecin cu anticamera, primea vizite, asculta tot felul de plângeri, dădea ordine și, precum regele pe balconul lui de la Luvru, nu avea decât să iasă la fereastră pentru a-și trece oamenii și armele lor în revistă.

În ziua în care s-a înfățișat d'Artagnan, numărul celor de la palat era impresionant, mai ales pentru un provincial venit din provincia lui: e adevărat

---

[1] François de Bassompierre (1579-1646) – mareșal și diplomat, unul dintre apropiații regelui Henric al IV-lea.

[2] Dumas face aici o ironie: deviza lui Ludovic al XIV-lea era *Nec pluribus impar* („Nu sunt mai prejos decât mulți"), iar fără „nec" sensul se inversează („mai prejos decât mulți").

[3] Deșteptarea regelui era, în Franța epocii, o ceremonie la care luau parte curtenii și favoriții suveranului.

că acel provincial era gascon și că, cel puțin pe vremea aceea, compatrioții lui d'Artagnan aveau reputația că nu se pierdeau cu firea cu una, cu două. Într-adevăr, după ce treceai de o poartă masivă, prinsă în cuie lungi, cu capul rectangular, nimereai în mijlocul unei adunări de oameni de arme care se încrucișau prin curte, strigându-se de la distanță, sfădindu-se sau jucând feluri te jocuri. Pentru a-ți croi o trecere prin mijlocul acelui vârtej omenesc trebuia să fii ofițer, mare senior sau o femeie frumoasă.

Așadar, tânărul nostru trebuia să înainteze prin mijlocul acelei mulțimi învălmășite și dezordonate cu inima zvâcnind, potrivindu-și spada cea lungă de-a lungul picioarelor subțiri, cu o mână la borul pălăriei sale de fetru, cu acea jumătate de surâs a provincialului intimidat, care vrea să-și ascundă stânjeneala. Răsufla ușurat ori de câte ori trecea de un grup, dar își dădea seama că toată lumea se uită după el și, pentru prima dată în viața lui, d'Artagnan, care până în ziua aceea avusese o părere destul de bună despre sine, se găsi ridicol.

Când ajunse la scară, fu și mai rău; pe primele trepte erau patru muschetari care, în vreme ce zece sau doisprezece camarazi așteptau să le vină rândul la joc, se distrau astfel: unul dintre ei, aflat pe treapta de sus, cu spada în mână, îi împiedica sau încerca să-i împiedice pe ceilalți trei să urce.

Aceștia se străduiau, cu spadele lor agile, să îi dea un răspuns pe măsură. D'Artagnan crezu mai întâi că armele acelea sunt niște florete de scrimă, butonate în vârf; dar își dădu seama numaidecât, după anumite zgârieturi, că, dimpotrivă, fiecare spadă are tăișul și ascuțișul bine șlefuite, iar la fiecare dintre acele zgârieturi, nu doar spectatorii, ci și actorii râdeau ca niște nebuni.

Cel care se afla în momentul acela pe treapta de sus își ținea minunat adversarii la respect: în jurul lui se făcuse un cerc; regula era ca, la fiecare lovitură, cel atins să iasă din joc și să-și cedeze rândul la audiență celui care îl atinsese. În cinci minute, au fost zgâriați trei adversari: unul la încheietura mâinii, altul la bărbie, al treilea la ureche de către apărătorul treptei, care nu fusese atins – iscusința sa, potrivit regulii amintite, îi dădea dreptul să intre în audiență înaintea celorlalți trei.

Oricât de greu ar fi fost nu să-l uimești, ci să-l faci să se recunoască uimit pe tânărul nostru, acesta admise totuși că e uimit de acel fel de a-ți petrece vremea; văzuse în provincia lui, un ținut unde capetele se înfierbântau totuși atât de repede, că duelurile au ceva mai multe preliminarii, iar gasconada celor patru duelgii i se păru cea mai strașnică dintre toate despre care auzise până

atunci, chiar și în Gasconia. Se crezu transportat în acea faimoasă împărăție a uriașilor unde ajunsese Gulliver și fu cuprins de o spaimă puternică; și totuși încă nu isprăvise cu prilejurile de uimire: mai rămâneau palierul și anticamera.

Pe palier nu se mai duela nimeni, se spuneau povești cu femei, iar în anticameră, istorii de la Curte. Pe palier, roși; în anticameră începu să tremure. Închipuirea lui aprinsă și hoinară, care, la el în Gasconia, îl făcea de temut pentru tinerele cameriste și uneori chiar pentru junele stăpâne ale acestora, nu visase niciodată, nici măcar în momentele ei de delir, nici la jumătate dintre acele minunate povești de iubire și nici la un sfert din acele isprăvi galante, condimentate cu numele cele mai strălucitoare și cu amănuntele cele mai decoltate. Dar, dacă atașamentul său față de bunele moravuri se simți lezat pe palier, în anticameră avu de suferit respectul său față de cardinal. Acolo, spre mirarea sa, d'Artagnan auzi criticate în gura mare politica de care ajunsese să tremure întreaga Europă și viața particulară a cardinalului, pentru care atâția mari și puternici seniori fuseseră pedepsiți fiindcă încercaseră s-o cunoască mai bine; acest mare om, venerat de domnul d'Artagnan-tatăl, era luat în tărbacă de muschetarii domnului de Tréville, care râdeau de picioarele lui strâmbe și de spatele lui gheboșat; câțiva dintre ei fredonau cântecele în care era vorba despre amanta lui, doamna d'Aiguillon, și despre nepoata lui, doamna de Combalet[1], în timp ce alții puneau la cale tot felul de isprăvi contra pajilor și a gărzilor cardinalului-duce, iar toate acestea i se păreau lui d'Artagnan niște blasfemii.

Totuși, dacă numele regelui era pronunțat uneori pe neașteptate în mijlocul acelor clevetiri pe seama cardinalului, un fel de căluș înfunda pentru câteva clipe gurile acelea batjocoritoare; toți se uitau cu o anumită ezitare în jurul lor, parcă temându-se că pereții domnului de Tréville ar putea să aibă urechi; dar o aluzie oarecare readucea discuția la Eminența Sa și atunci reîncepeau hohotele de râs, iar acțiunile acestuia erau întoarse pe toate părțile, fără a se precupeți pentru asta niciun efort.

[1] E vorba, de fapt, de una și aceeași persoană – Marie-Madeleine de Vignerot de Pontcourlay (1604-1675), văduva (de foarte tânără) a unui oarecare senior de Combalet și devenită apoi ducesă d'Aiguillon, datorită influenței unchiului ei după mamă, cardinalul Richelieu. Referindu-se la văduvă și la ducesă ca la două persoane diferite, ambele asociate cu Richelieu, muschetarii fac de fapt o glumă scandaloasă (de asta o și consideră d'Artagnan o „blasfemie"), bazată pe un zvon foarte răspândit în vremea aceea la Curte, cum că Richelieu și nepoata lui ar fi avut o legătură intimă. (*N. red.*)

„Iată niște oameni care vor ajunge la Bastilia sau la spânzurătoare“, își spuse îngrozit d’Artagnan, „iar eu odată cu ei, căci, din moment ce i-am auzit și i-am ascultat, o să trec drept complice. Ce ar spune domnul tatăl meu, care mi-a recomandat cu tărie respectul față de cardinal, dacă m-ar vedea în tovărășia unor asemenea păgâni?“

Așa cum cititorii bănuiesc, desigur, fără ca noi s-o fi spus deslușit, d’Artagnan n-a îndrăznit să se amestece în discuție, dar era numai ochi și urechi, se folosea din plin de toate cele cinci simțuri pentru a nu pierde nimic și, în ciuda încrederii sale în recomandările părintești, se simțea îndemnat de gusturile lui și împins de instinctele sale ca mai degrabă să laude decât să blameze lucrurile nemaiauzite care se petreceau acolo.

Totuși, întrucât era cu desăvârșire străin de mulțimea de curteni ai domnului de Tréville și era văzut pentru prima oară în locul acela, fu întrebat ce dorește. La această întrebare, d’Artagnan își spuse numele cu sfială, se sprijini pe calitatea de compatriot al mai-marelui muschetarilor și îl rugă pe valetul care îi pusese această întrebare să ceară pentru el de la domnul de Tréville o scurtă audiență, cerere pe care cel solicitat promise că o va satisface numaidecât.

Acum, d’Artagnan, care își revenise oarecum din surpriza pe care o avusese la început, avu răgazul să cerceteze puțin veșmintele și înfățișarea celor prezenți.

În centrul grupului celui mai însuflețit era un muschetar înalt, cu o figură semeață și cu o ciudățenie de costum care atrăgea privirile tuturor. El nu purta tunica de uniformă, care de altfel nu era absolut obligatorie în acea epocă de libertate mai puțină și de independență mai multă, ci o haină strâmtă de culoarea cerului și care îi venea până la genunchi, puțin decolorată și cam roasă, iar peste această haină era încins cu o eșarfă magnifică, ale cărei broderii de aur străluceau precum solzii de care se acoperă apele în lumina deplină a soarelui. O mantie lungă de catifea stacojie îi cădea grațios peste umeri, lăsând la vedere doar eșarfa splendidă, de care era aninată o spadă gigantică.

Acest muschetar, tocmai întors din gardă, se plângea că s-a ales cu o răceală și tușea din când în când afectat. De aceea își pusese mantia, le spunea el celor strânși în jurul lui; și în timp ce vorbea, privindu-i de sus și răsucindu-și mustața disprețuitor, toți îi admirau eșarfa brodată, iar d’Artagnan încă și mai abitir decât ceilalți.

— Ce vreți – spunea muschetarul – asta se poartă. E o nebunie, știu bine, dar dacă asta e moda? De altfel, trebuie să fie buni la ceva și bănuții babacilor.

— Mai dă-o dracului, Porthos – strigă unul dintre ascultători – nu ne amăgi că eșarfa asta e din partea generozității părintești; ți-o fi dat-o doamna voalată cu care te-am întâlnit duminica trecută pe la poarta Saint-Honoré.

— Nu, pe onoarea și pe legea mea de gentilom, mi-am cumpărat-o eu însumi și pe propria-mi cheltuială, zise cel care fusese numit Porthos.

— Da – zise un alt muschetar – așa cum mi-am cumpărat eu punga asta nouă cu ce mi-a pus ibovnica în cea veche.

— Ba e așa cum vă spun – zise Porthos – și cea mai bună dovadă e că am dat pe ea doisprezece pistoli.

Admirația spori, dar nu dispăru nici îndoiala.

— Nu-i așa, Aramis? zise Porthos, întorcându-se către un alt muschetar.

Acesta, pe care celălalt îl numise Aramis, era opusul perfect al celui care i se adresase. Un tânăr de douăzeci și doi sau douăzeci și trei de ani, cu o figură naivă și dulce, cu ochii negri și blânzi și cu obrajii trandafirii și catifelați ca o piersică de toamnă: mustața lui fină contura deasupra buzei de sus o linie perfect dreaptă; părea că se teme să-și lase mâinile în jos, de frică să nu i se îngroașe venele, și se ciupea din când în când de sfârcul urechilor pentru a le păstra coloritul proaspăt și trandafiriu. De obicei vorbea puțin și îi saluta pe mulți, râdea pe mușteste, arătându-și dinții, pe care-i avea frumoși și de care, ca de altfel de tot restul persoanei sale, părea să aibă o grijă deosebită. Răspunse încuviințând din cap la întrebarea prietenului său.

Această încuviințare puse capăt tuturor îndoielilor în privința eșarfei; toată lumea continuă așadar s-o admire, fără să mai vorbească despre ea, și, printr-o întorsătură surprinzătoare, discuția trecu la un alt subiect.

— Ce părere aveți despre ce povestește scutierul lui Chalais[1]? întrebă un alt muschetar, fără a avea în vedere pe cineva anume, ci adresându-se tuturor.

— Și ce povestește? făcu Porthos cu o voce blazată.

— Spune că l-a întâlnit la Bruxelles pe Rochefort, geniul cel rău al cardinalului, deghizat în capucin; blestematul de Rochefort, grație acelui travesti, l-a îmbrobodit pe domnul de Laigues, care nu-i decât un neghiob.

---

[1] Henri de Talleyrand-Périgord, conte de Chalais (1599-1626) – capul unei conspirații (1626) îndreptate împotriva lui Richelieu și a regelui Ludovic al XIII-lea, care ar fi urmat să fie înlocuit la cârma statului de fratele său, Gaston de France. Speriat de posibilele consecințe ale complotului, Gaston îi trădează pe conspiratori. Chalais este arestat, judecat, condamnat la moarte și decapitat.

— Ba chiar un neghiob și jumătate! zise Porthos. Dar o fi oare adevărat?

— Știu asta de la Aramis, răspunse muschetarul.

— Chiar așa?

— Ei, doar știi bine, Porthos, zise Aramis. Doar ți-am povestit totul ieri, hai să nu mai vorbim despre asta.

— Să nu mai vorbim despre asta, asta-i părerea ta! continuă Porthos. Să nu mai vorbim despre asta! La naiba! Repede mai vrei s-o închei! Cardinalul pune să fie spionat un gentilom, pune să i se fure corespondența de către un trădător, de către un bandit bun de spânzurătoare, apoi, cu ajutorul acelui spion și al scrisorilor șterpelite, face să i se taie gâtul lui Chalais, sub pretextul stupid că a vrut să-l omoare pe rege și să-l căsătorească pe Monsieur[1] cu regina! Nimeni nu știa nimic despre acest secret, tu ni l-ai destăinuit ieri și acum, când suntem încă uluiți cu toții de această noutate, tu vrei să ne închizi gura!

— Păi, hai să vorbim, dacă asta ți-e voia, zise Aramis împăciuitor.

— Dacă aș fi fost eu scutierul sărmanului Chalais – strigă Porthos – lui Rochefort nu i-ar fi fost ușor cu mine.

— Dar nici ție nu ți-ar fi fost ușor cu Ducele Roșu[2], zise Aramis.

— Așa! Ducele Roșu! Bravo, bravo! Ducele Roșu! replică Porthos, bătând din palme și încuviințând din cap – „Ducele Roșu" sună admirabil! Fii sigur, dragul meu, că o să răspândesc vorba asta peste tot! E plin de spirit Aramis, nu glumă! Ce păcat că n-ai putut să-ți urmezi chemarea, dragul meu! Ai fi fost un abate de toată frumusețea!

— Nu e decât o amânare de moment – răspunse Aramis. Într-o zi o să fiu. Știi prea bine, Porthos, că studiez în continuare teologia pentru asta.

— O să facă așa cum spune, zise Porthos. O s-o facă, mai devreme sau mai târziu.

— Curând, zise Aramis.

— Mai așteaptă un singur lucru înainte să-și îmbrace sutana, pe care o ține ascunsă în spatele uniformei, se băgă în vorbă un muschetar.

— Ce lucru? întrebă altul.

— Așteaptă ca regina să-i dăruiască Franței un moștenitor[3].

---

[1] Titulatură (*Domnul*) purtată în Franța de fratele imediat mai mic al regelui.

[2] Aluzie la roba roșie, de cardinal, a lui Richelieu. (*N. red.*)

[3] Aluzie răutăcioasă la faptul că, după zece ani de căsnicie, perechea regală Ludovic al XIII-lea – Ana de Austria încă nu avea copii și circulau zvonuri despre sterilitatea reginei.

— Să nu glumim cu asta, domnilor – zise Porthos. Regina e încă la vârsta când poate face asta din plin.

— Se zice că domnul de Buckingham[1] este în Franța, zise Aramis, cu un râs viclean, care-i dădea acestei propoziții, atât de simplă în aparență, o semnificație oarecum scandaloasă.

— Aramis, prietene, de data asta greșești – îl întrerupse Porthos – și mania ta de a spune întruna vorbe de duh trece de limitele îngăduite; dacă te-ar auzi domnul de Tréville, vorbele tale nu i-ar pica deloc bine.

— Ai început să-mi dai lecții, Porthos? strigă Aramis, prin ochii căruia se văzu trecând ceva ca un fulger.

— Dragul meu, fii muschetar sau abate. Fii una sau cealaltă, dar nu și una și cealaltă – ripostă Porthos. Uite, zilele trecute Athos ți-a spus că prea vrei să pești din toate ieslele deodată. Să nu se lase, rogu-te, cu supărare, n-ar fi de niciun folos, știi foarte bine ce am convenit între noi, tu, Athos și cu mine. Mergi la doamna d'Aiguillon și îi faci curte, mergi la doamna de Bois-Tracy[2], vara doamnei de Chevreuse[3], și se vorbește că ai câștigat în mare măsură bunăvoința acestei doamne. Ah, Doamne, nu trebuie să-ți spui secretul, nimeni nu-ți cere să-ți dai în vileag fericirea, discreția ta e prea bine cunoscută. Dar, din moment ce dispui de această virtute, ce dracu, folosește-te de ea și când e vorba despre Majestatea Sa. Despre rege și cardinal poate vorbi cine ce vrea, dar regina e sfântă și despre ea se vorbește numai de bine.

— Porthos, tu ești plin de tine precum Narcis – răspunse Aramis. Știi că nu înghit să-mi facă morală oricine altcineva în afară de Athos. Cât despre tine, dragul meu, ai o eșarfă prea frumoasă ca să mai ai nevoie de ceva și pe deasupra ei. Voi fi abate dacă o să am chef; până atunci sunt muschetar și în această calitate spun ce-mi place, iar în clipa asta îmi place să spun că mă cam sâcâi.

— Aramis!

— Porthos!

---

[1] Altă aluzie răutăcioasă. George Villiers, duce de Buckingham (1592-1628) – om de stat englez, patron al artelor și favoritul lui Iacob I al Angliei – era considerat amantul Anei de Austria.

[2] Personaj inventat de Dumas.

[3] Marie de Rohan, ducesa de Chevreuse (1600-1679) – exponentă a marii nobilimi franceze. A fost o apropiată a Anei de Austria și a jucat un rol important în conspirațiile împotriva lui Richelieu, în care a atras-o și pe regină. A sfârșit prin a fi îndepărtată de la Curte.

— Domnilor, domnilor! strigară cei din jurul lor.

— Domnul de Tréville îl așteaptă pe domnul d'Artagnan, îi întrerupse lacheul, deschizând ușa cabinetului.

La acest anunț, în timpul căruia ușa rămăsese deschisă, tăcură toți. În mijlocul tăcerii generale, tânărul gascon traversă o parte din lungimea anticamerei și intră la mai-marele muschetarilor, bucuros că scăpase la timp de deznodământul acelei gâlcevi ciudate.

Cei trei muschetari

Editie integrala

Autor: Dumas, Alexandre

Editura: PARALELA 45

ISBN/EAN: 9789734745524

URL produs:

https://librariaonline.ro/carte/cei-trei-muschetari-alexandre-dumas-paralela-45-p10268806

Descriere produs

In Cei trei muschetari, Alexandre Dumas reuseste sa construiasca o actiune palpitanta, plina de suspans, de rasturnari de situatii si de neprevazut, pe care autorul o controleaza de la un capat la celalalt cu mana sigura a unui maestru: intrigi politice, dueluri si aventuri desfasurate in maniera unor curse contra cronometru, campanii militare si asasinate, ofense si razbunari, toate sunt numai o parte din ingredientele acestui roman, citit si iubit de multe generatii de cititori.

Actiunii ingenios construite i se adauga o vasta galerie de personaje, unele atestate istoric, altele imaginare. In paginile lui, cititorul face cunostinta cu regele Ludovic al XIII-lea, regina Ana de Austria, ministrul Richelieu, malefica Milady de Winter, dar si cu celebrii d'Artagnan, Athos, Porthos si Aramis, uniti sub la fel de faimoasa deviza ,,Toti pentru unul si unul pentru toti". Iar, dincolo de toate acestea, Cei trei muschetari atinge un inalt nivel de performanta artistica. Este capodopera lui Dumas si, cel putin in opinia mea, cel mai bun roman de capa si spada al tuturor timpurilor.

Octavian Soviany

Cei trei muschetari (aparut intre 14 martie si 14 iulie 1844 in ziarul Le Siecle) is...